

Výchova je záměrné působení na rozvoj jedince. Napomáhá plnému a mnohostrannému rozvoji osobnosti. Výchova je celoživotní proces uskutečňující se v celé společnosti. Podílejí se na ní školská zařízení od školy mateřské až po školu vysokou, dále výchovně – vzdělávací instituce, společenské organizace a kulturní zařízení. Důležitý význam má také výchova rodinná a sebevýchova.

Rozlišujeme tyto formy výchovy:

➤ **ŠKOLNÍ**

- vyučování
- mimovyučovací školní aktivity
- vliv školního prostředí

➤ **MIMOŠKOLNÍ**

- společenské organizace
- kulturní instituce
- hromadné sdělovací prostředky

➤ **RODINNÁ**

- veřejné mínění rodiny
- zájmová orientace rodiny
- rodinné aktivity

➤ **SEBEVÝCHOVA**

- autodiagnostika a automotivace
- autodidaxe
- podíl na různých aktivitách

➤ ŠKOLNÍ VÝCHOVA

Škola je tradiční výchovně – vzdělávací zařízení a nadále zůstává základní institucí, která má napomoci mnohostrannému rozvoji tvůrčí osobnosti. Škola se ve svém dlouhodobém historickém vývoji postupně demokratizovala a otevírala se stále širší vrstvě populace. Zároveň se specializovala a vytvořila širokou síť nejen základních a středních všeobecně vzdělávacích škol (gymnází), nýbrž i středních odborných škol a učilišť, jakož i škol vysokých univerzitního, technického i uměleckého směru.

Škola nese hlavní odpovědnost za úroveň, šíři a hloubku všeobecného i odborného vzdělání občanů i za jejich plný rozvoj z hlediska jednotlivých výchovných složek, jednotlivých kvalit osobnosti i jednotlivých sociálních rolí, pro které jsou připravováni. Škola je povinna uvést nejrozmanitější podněty, s nimiž se jedinec od nejtěžšího věku denně setkává v životě, v pevný systém základních, zdůvodněných a uspořádaných informací o přírodě, o společnosti i o člověku, který tvoří východisko jeho porozumění skutečnosti a jeho adekvátního jednání ve shodě s potřebami a perspektivami společnosti. Škola se bude nadále koncentrovat na to nejpodstatnější, co tvoří páteř celé další výchovně – vzdělávací aktivity moderního člověka. Škola slouží jako nástroj sociální integrace, je to uměle vydělený prostor a pracuje do jisté míry i idealizovanou skutečností.

Formy školní výchovy můžeme rozdělit do dvou základních skupin. Na jedné straně stojí *výchova v rámci vyučování*, na druhé straně pak *výchova v mimovyučovacích aktivitách a působením školního prostředí*. Obě tyto formy se neustále prostupují, doplňují a integrují. Plné výsledky se dostaví jen za stálého a hlubokého propojení vyučovacích forem s formami mimovyučovacími za stálého pozitivního výchovného působení školního prostředí. K těmto formám samozřejmě přistupují vlivy další, jako je výchovné působení společenských organizací, kulturních institucí, hromadných sdělovacích prostředků i rodiny. V tomto složitém průniku výchovných vlivů se rozvíjí postoje jedince ke skutečnosti, jeho potřeby, zájmy a chování, vzniká krok za krokem osobnost v celém bohatství charakterových rysů, sociálních vazeb i aspirací, která pak vstupuje do života, aby se podle svých sil a předpokladů podílela na dalším rozvoji společnosti.

Základem školní výchovy je *vyučování*. Jeho koncepci tradičně určovaly didaktické dokumenty:

- *Studijní profil* (formuloval obecné cíle výuky)
- *Učební plán* (stanovil systém vyučovacích předmětů a jejich zařazení do ročníků)
- *Učební osnovy* (konkretizovaly obsah jednotlivých vyučovacích předmětů)

Tyto dokumenty však postihovaly pouze některé aspekty složitého a mnohostranného vyučovacího procesu. V shodě se zahraničními zkušenostmi se proto začíná i v našem didaktickém myšlení uplatňovat termín *kurikulum*. Pedagogický slovník z roku 1995 rozlišuje tři základní významy pojmu kurikulum:

1. *vzdělávací program, projekt, plán*
2. *průběh studia a jeho obsah*
3. *obsah veškeré zkušenosti, kterou žáci získávají ve škole a v činnostech ke škole se vztahujících, její plánování a hodnocení*

Obsah vyučování bývá blíže specifikován tzv. *vzdělávacími (cílovými) standardy*, které konkretizují požadavky na vědomosti, dovednosti i další kvality, kterých má být dosaženo. Obsahovým jádrem vzdělávacích programů je *kmenové (jádrové, základní) učivo*.

Každý *vyučovací předmět* svým obsahem ovlivňuje nějakou složku výchovy. Jedny předměty zabezpečují realizaci záměrů výchovy jazykové a vědecké, jiné předměty záměry výchovy technické, ekonomické a pracovní. Nebo také záměry mravní, právní a politické, záměry výchovy estetické a výchovy tělesné.

Každý vyučovací předmět si neustále zpřesňuje své funkce z hlediska jednotlivých složek i stránek výchovy. Často se přímo rozlišují vzdělávací a výchovné cíle jednotlivých disciplín. Výchovné cíle se pak chápou jednak ve specifické rovině (výchova vztahu k předmětu, zájmu o obor, potřeba využívat zkušeností předmětem poskytovaným), jednak v rovině obecné (rozvoj hodnotové orientace jedince, jeho stránky mravní, estetické a dalších).

Vyučovací formy výchovy neustále provázejí ve škole různé formy **výchovné práce mimo vyučování**. Mimovyučovací formy mohou být zprostředkovány jednak vlastními prostředky školy, jednak ve spolupráci s některými společenskými organizacemi a kulturními institucemi. Výchovná práce školy mimo vyučování dává možnost překonat některé jednostrannosti výchovně – vzdělávacího působení při výuce, prohloubit výchovnou činnost s mládeží ve směru hlavních životních orientací, rozvíjet ji nejen po intelektuální stránce, ale především citové a volní. Právě v mimovyučovacích formách může škola prohloubit zájmy vědecké i umělecké, technické i pracovní, kulturní i sportovní. Jde často o formy náročné na přípravu, na odpovídající personální i materiální zabezpečení i na nezbytné investice.

V mnoha školách jsou rozšířeny **hromadné formy** výchovné práce mimo vyučování. Do této oblasti patří exkurze do vědeckých, technických a výrobních zařízení, do kulturních institucí i do přírody. Výchovný účinek takových forem však není automatický. Výzkum naopak ukazuje, že nepřipravené, nedostatečně motivované a organizačně plně nezajištěné akce tohoto druhu mají spíše negativní dopad a často narušují vztah k hodnotám, pro které by měli jedince získávat.

Na mnoha školách jsou značně rozšířeny **skupinové formy** výchovné práce v rámci nejrozmanitějších kroužků. Tyto formy vycházejí z individuálních zájmů a podchycují relativně malé skupiny jedinců, kteří jsou již motivováni, a mají o věc zájem a přinášejí si do kroužků ochotu spolupracovat a aktivně se podílet na zdatu plánované činnosti. Kroužky se mohou organizovat ve všech oblastech výchovy – v oblasti vědecké, technické i pracovní, v oblasti kulturní i tělovýchovné. Obsah práce v kroužcích je více ovlivněn zájmy a modifikací žáků, zahrnuje ve větší míře samostatnou a tvůrčí činnost žáků a výsledky jsou většinou prezentovány školní i širší veřejnosti (vystoupení, slavnosti, přehlídky, výstavy, soutěže). Práce v relativně malé skupině umožňuje pedagogovi hlubší kontakt se žáky.

Mimovyučovací formy výchovné práce mohou mít i **individuální podobu**. Jde například o individuální vedení četby jednotlivých žáků, o podporu jejich vlastních odborných, kulturních nebo sportovních činností, případně o prezentaci jejich výsledků vědeckých, technických, uměleckých nebo sportovních. Individuální vedení žáků a studentů je v současné době aktuální z hlediska zvýšené péče o talentovanou mládež. Bez něho není možné hlubší zapojení mladé generace do studentské vědecké a odborné činnosti ani do nejrůznějších olympiád, soutěží a přehlídek.

V systému školní výchovy je velmi důležitým faktorem výchovného působení **vliv školního prostředí** na žáky. Celé prostředí školy – materiální i sociální – působí od prvního vstupu jedince do školy na jeho vztah ke škole, k oboru, ke studiu, k lidem, ale zprostředkovaně i na jeho vztah ke společnosti vůbec, na jeho vztah k hodnotám a k životnímu způsobu. V tomto směru záleží na každé maličkosti: na celkové úpravě školní budovy, na její výzdobě, na heslu, bustě, obrazu či nástěnce, na květinovém zákoutí a dalších zdánlivých detailech. Zároveň záleží i na kultuře mezilidských vztahů, na rozvoji vzájemného jednání nejen ve třídě, ale i v administrativním styku a v neformálních vztazích mezi učiteli a žáky, mezi učiteli navzájem i mezi všemi osobami, které ve škole pracují a působí.

Všechny formy výchovy ve škole se samozřejmě stávají účinnějšími, když se organizací propojují s výchovou mimoškolní.

Prohloubení vazby mezi školou, mimoškolními institucemi, obcí a rodinou by měly napomáhat i **radý škol**, které se v mnoha státech rozvíjejí jako jeden z nástrojů k prohloubení integrace výchovných vlivů, k demokratizaci a kooperaci.

➤ **MIMOŠKOLNÍ VÝCHOVA**

Mimoškolní výchova je organickou součástí komplexní výchovy mladé generace i dospělých a má rovnocenné postavení vedle výchovy školní a rodinné. Plní základní cíle výchovného programu společnosti, avšak specifickými prostředky, ve specifických podmínkách a za použití specifických forem, metod a prostředků. V tom je její úloha nezastupitelná.

Mimoškolní výchova na jedné straně navazuje na výchovu školní a rodinnou, na druhé straně jim však poskytuje naopak nemalé podněty. Zvláštní je tato výchova především v **bohatosti bezprostředních zážitků** a zkušeností, které dává jedinci na jeho cestě za hlubším a mnohostrannějším vzděláním a výchovou.

Mimoškolní výchova mládeže i dospělých **se uskutečňuje celou sítí společenských organizací, kulturních zařízení a hromadných sdělovacích prostředků**.

Na výchově mládeže i dospělých se podílejí stále více a všestranněji **společenské organizace**. Toto jejich výchovné působení se uskutečňuje jak v rovině obecné, tak v rovině specifické. Každá organizace se spolupodílí na rozvoji osobnosti z hlediska jednotlivých složek výchovy. Tyto složky vedou společenské organizace k tomu, aby ve svých podmínkách a svými přiměřenými prostředky zabezpečily filozofický, vědecký a technický, pracovní a ekonomický, morální, právní a politické, estetický i tělesný rozvoj svých členů, a to ve společensky žádoucí orientaci.

Výchovně – vzdělávací činnost každé společenské organizace má jak intencionální, tak i funkcionální povahu. **Intencionální** (přímá) **výchova** se uskutečňuje prostřednictvím nejrozmanitějších kurzů, přednášek, seminářů, diskusí i dalších forem pedagogického působení. **Funkcionální** (nepřímá) **výchova** probíhá neustále ve spojitosti s vlastním životem a aktivitou dané organizace. Každá akce společenské organizace (shromáždění, konference, seminář), každý dokument, každé číslo tiskového periodika, každá publikace vydaná organizací, každé vystoupení jejího reprezentanta na veřejnosti nebo v hromadných sdělovacích prostředcích – to vše funguje jako nepřímý výchovně – vzdělávací činitel, se kterým je třeba počítat.

Pedagogické působení výchovně – vzdělávací organizace uvnitř i na veřejnost, přímé i nepřímé, může být jak dlouhodobé povahy, tak relativně krátkodobé ve formě **poradenské, propagandistické** nebo **agitační**.

Významným článkem mimoškolní výchovy a vzdělávání mládeže i dospělých jsou **kulturní zařízení**. Rozsahem sítě těchto zařízení i jejich úrovni stojí náš stát na čestném místě v evropském i světovém měřítku. Vedle výchovné funkce plní také své **funkce specifické** jako zařízení, která odpovídají za tvorbu kulturních hodnot i za jejich zachování, prezentaci a ochranu. Muzea a galerie, knihovny, divadla, kina a koncertní zařízení, objekty památkové péče, zoologické a botanické zahrady, hvězdárny a planetária i další zařízení vytvářejí svými fondy, svými prezentacemi i celou svou činností základní předpoklady pro rozvoj vědy a techniky, umění i celého kulturního života společnosti.

Tato zařízení mají za úkol obohacovat poznání i citové prožitky lidí, stimulovat jejich zájmy, uspokojovat jejich potřeby a rozvíjet jejich názorovou orientaci. Účinnost se samozřejmě zvyšuje tím, nakolik se toto působení kulturních institucí propojuje s činností škol, společenských organizací, sdělovacích prostředků i rodiny.

Svůj významný podíl na výchově a vzdělávání si kulturní zařízení dnes nejen uvědomují, ale svou činnost z tohoto hlediska stále více i profilují a programují. Připravují **specifické prezentace** pro jednotlivé skupiny zájemců z hlediska jejich věku i jejich potřeb, budují **speciální dětská oddělení** (např. dětská muzea, dětské čítárny atd.), svou činnost popularizují na veřejnosti a ve sdělovacích prostředcích, prohlubují kontakty se školami i s rodinou.

Hromadné sdělovací prostředky (masová komunikační média) - tisk, rozhlas, film a televize, internet – se staly v naší době jedním z nejdůležitějších činitelů výchovy mládeže i dospělých. Ve srovnání s tradičními prostředky mají díky moderní technice široký rozsah

působnosti, vstupují do každé rodiny, provázejí každého občana a slouží mu v kterékoliv životní situaci. Informují o dění doma i ve světě, přinášejí zprávy z politiky, ekonomie i kultury, z vědy, techniky i umění, přibližují svět práce, zábavy i sportu. Své čtenáře, posluchače a diváky nejen informují, ale i přesvědčují a dávají jim rady i varování.

Hromadné sdělovací prostředky informují a tím vychovávají, a to daleko intenzivněji, sugestivněji a účinněji než většina prostředků tradičních. Výchovně - vzdělávací proces probíhá v mnoha rovinách. Na jeho počátku stojí poznání faktů a jejich utřídění, na které pak navazuje zobecňování jednotlivých poznatků, které posléze vyústí ve vyvozování obecných zákonitostí. Na základě poznanych a pochopených zákonitostí se utvářejí postoje jedince je skutečnosti, jeho přesvědčení, zájmy a potřeby, které nakonec vedou k odpovídajícímu jednání. Sdělovací prostředky tedy umožňují poznání faktů, jejich srovnání a utřídění. V současné době přibývá relací, které mají vyhraněné intencionální výchovně – vzdělávací funkci. Jde o různé kurzy, pořady a akce, které jsou často přenesením klasických výchovně – vzdělávacích forem na stránky tisku, do rozhlasového přijímače, na plátna kin, na televizní obrazovku. S médii musíme nadále počítat jako s významným faktorem.

➤ **RODINNÁ VÝCHOVA**

Rodina jako základní sociální jednotka, ve které žije většina občanů a ve které jedinec nachází uspokojení svých základních potřeb, která mu poskytuje místo pro trávení volných chvil i prostor pro osobní štěstí, se tradičně podílela na výchově mládeže i dospělých. Rodina je místo, kde se jedinci dostává přirozenou formou četných podnětů a zkušeností, kde se na každém kroku učí přístupu ke skutečnosti a kde si osvojuje základy svého sociálního chování. V rodině se utvářejí jeho představy a pojmy světonázorové, politické a morální, pracovní i estetické, které se postupně přetvářejí v jeho názory a přesvědčení promítající se do jeho každodenního chování.

Důrazem na výchovnou úlohu rodiny samozřejmě neoslabuje význam školy, společenských organizací, kulturních institucí a hromadných sdělovacích prostředků pro výchovu mládeže i dospělých. Škola vnáší do výchovy řád, proporce a logiku, které z ní vytvářejí stále dokonalejší a ucelenější systém.

Rodinná výchova se uskutečňuje mnoha prostředky. Na prvním místě – **rodina rozvíjí své členy veřejným míněním**, tj. souborem typických názorů a přístupů ke skutečnosti, jejichž nositelem je převážná část rodiny. Může být hluboce vlastenecké, ale i národnostně indiferentní nebo přímo negativistické. Může být prolnuto odpovědným vztahem k práci, ke způsobu a normám našeho života, avšak může být také inertní, neodpovědné a individualistické, může být naplněno úctou ke kladným morálním a estetickým hodnotám, avšak může být v tomto směru i zcela lhostejné.

Veřejné mínění každé rodiny není neměnné, je utvářeno jednotlivými členy rodiny, je průmětem jejich prožitků, zkušeností a přesvědčení získaných na pracovišti, v přátelských skupinách i pod tlakem událostí každodenního života. V tomto složitém poli probíhá rozvoj osobnosti každého člena rodiny a samozřejmě především dorůstající generace, těch, kteří se teprve vyrovnávají s představami o životě, o světě, o společnosti, o jejich hodnotách, ideálech a normách. Společnost se snaží dosáhnout toho, aby se veřejné mínění rodiny formovalo ve shodě s ideály naší společnosti a v tomto smyslu pak působilo na její členy.

Významným prostředkem rodinné výchovy je sám **obsah rodinného života**, tj. společné zájmy, které rodina sleduje, společná účast na činnostech vědecké, kulturní, pracovní i sportovní povahy. Rodina má možnost poskytovat svým členům, zvláště pak dětem, mnoho zajímavých zkušeností a zážitků ze všech oblastí našeho života, přirozenou cestou rozvíjet postoje k problémům filozofickým i politickým, sociálním i kulturním, orientovat zájmy, stimulovat potřeby i citlivě usměrňovat chování odpovídající demokratickému způsobu života, demokratickým normám morálním, politickým i právním. Rodina může například z hlediska **vlastenecké výchovy** mnoho učinit tím, že svým členům umožní poznávat krásy

vlasti, poznávat její minulé i současné hodnoty materiální i kulturní, že jim umožní poznat ostatní země s jejich kulturním bohatstvím, jakož i další obecné hodnoty, kterých lidstvo dosáhlo díky usilovné práci v toku nesčetných předcházejících generací.

Velký prostor má rodina v oblasti estetické a kulturní. Právě v rodinných podmínkách se velmi často u jedince probouzejí první umělecké zájmy a podpora rodiny mu většinou umožní dopracovat se mnohdy i vynikajících výsledků. Rodina je velmi důležitá v oblasti tělesné a sportovní výchovy mladé generace. Za většinou vrcholných sportovních výkonů stojí zkušenosti a stálá podpora rodiny, její tradice, sportovní zájmy, nemalá pomoc a někdy i oběti.

Rodina je také spojována s rozvojem morálních kvalit jedince. Rodina může mnoho učinit pro výchovu kladného vztahu k práci. Svým životním stylem, zapojením jednotlivých členů do rodinné dělby práce i vzájemným příkladem se může stát školou pracovitosti, školou radosti z práce dobře vykonané. Mnoho může také rodina vykonat z hlediska výchovy k ukázněnosti. Široký je i prostor pro rozvoj morálně volných kvalit, které jedinec získává nápodobou i taktním vedením v rodinném kruhu, a to mnohem snadněji než ve formalizovaných podmínkách školy nebo pracoviště.

Bez spolupráce školy a mimoškolních výchovně-vzdělávacích zařízení s rodinou se podstatně snižuje naděje, že nejen ve vzdělání mladé generace, ale také v její výchově v užším smyslu plně dosáhneme potřebných a požadovaných výsledků.

➤ **SEBEVÝCHOVA**

Vedle výchovného působení školy, mimoškolních institucí a organizací a rodiny hraje stále větší úlohu *sebevýchova* jako specifická forma pedagogické aktivity. Při sebevýchově *jedinec sám se stává jak iniciátorem, tak realizátorem výchovně – vzdělávacího procesu*. Jestliže v heteroedukativním procesu jde o interakci mezi pedagogem a vychovávaným jedincem, pak při autoedukaci jde o jednotu obou subjektů tohoto procesu. Jedinec je sám sobě pedagogem i vychovávaným. V plné míře to lze samozřejmě uskutečnit až v dospělosti, jednotlivé prvky autoedukace je však možné i vhodné aplikovat již ve školním věku. Účinná výchova by měla být vždy přípravou k úspěšné sebevýchově.

Koncepce sebevýchovy je analogická koncepci výchovy druhým jedincem. I při ní můžeme rozlišit *sebevzdělávání* jako rozvoj vědomostí, dovedností, návyků a schopností a *sebevýchovu v užším smyslu* jako rozvoj postojů jedince ke skutečnosti, jeho zájmů, potřeb a adekvátního chování. Také *cílová orientace* sebevýchovy se v zásadě neliší od obecné struktury výchovných cílů v heteroedukativním procesu. Po obsahové stránce zahrnuje sebevýchova široké pole rozvoje jedince pro jednotlivé sociální role, rozvoj jeho základních osobnostních kvalit i jeho rozvoj ve všech hlavních oblastech kultury.

Sebevýchovná aktivita jedince je podmíněna několika *předpoklady*. Výchozím předpokladem úspěšné sebevýchovy je odpovídající *motivace, potřeby a zájmy*. Jedinec může být motivován podněty ze školy, z pracoviště, z veřejné činnosti, vlivem veřejného mínění, vzorem a příkladem druhých lidí apod. vznikají u něho takové potřeby, jako je potřeba širšího vzdělanostního obzoru, filozofického, ekonomického a politického rozhledu, racionálního pracovního a životního způsobu, úspěšného sociálního uplatnění, překonání určitého nedostatku apod.

Důležitým předpokladem úspěšné sebevýchovy je také rozvinutá *schopnost autodiagnózy*. Sebevýchova je možná v tom okamžiku, kdy jedinec je s to zhodnotit vlastní stupeň rozvoje, posoudit dosažené klady i nedostatky a uvědoměle se rozhodovat pro další změny svého vědomí, přesvědčení i chování.

Sebevýchova je také závislá na jedincově *schopnosti koncipovat svůj další rozvoj*. Sebevýchova předpokládá schopnost jedince stanovit si cíle svého dalšího rozvoje, plánovat, organizovat a zabezpečovat tento další rozvoj a pravidelně kontrolovat dosahované výsledky.

Jedním z nutných předpokladů úspěšné sebevýchovy široké společnosti je její **zabezpečení adekvátními prostředky**. Jde o odbornou i populárně vědeckou literaturu knižní i časopiseckou, o nejrozmanitější autodidaktické příručky, různé technické prostředky, metodické návody i další pomůcky k samostatnému rozvoji jedince.

Sebevýchova se setkává v určitých okamžicích s potížemi, s bezradností i skepsí. Jedinec by měl mít možnost se v těchto okamžicích poradit, obrátit se o pomoc, najít řešení. V tomto směru jsou perspektivy sebevýchovných aktivit občanů závislé na funkci poradenských institucí nejrozmanitější povahy – na **konzultačních a poradenských službách** (při vzdělávacích a kulturních zařízeních, v profesních, právních, zdravotnických i dalších poradnách).

Má-li současná školní výchova napomoci sebevýchově, měla by posílit některé momenty svého působení. Jde především o **prohloubení orientace výchovy na postoje, potřeby a zájmy**, a to jak o rozvoj obecných postojů ke skutečnosti, tak o rozvoj specifických postojů, potřeb a zájmů, jako jsou kladné postoje ke vzdělání, k jednotlivým oborům, k profesi, a zájmy a potřeby světonázorové, vědecké, technické a pracovní, kulturní, sportovní i rekreativní. Pokud se tyto postoje, zájmy a potřeby nepodaří rozvinout, snižuje motivace aktivní sebevýchovy.

Důležité je také prohloubení celkové formativní orientace výchovy a prohloubení orientace na autonomní výchovné cíle. Při výchově vždy vystupují autonomní cíle (které si klade sám jedinec) a cíle heteronomní (které stanoví společnost nebo odpovídající skupina). Úspěšná výchova znamená znát a respektovat autonomní cíle a heteronomní cíle adekvátní motivací postupně autonomizovat.

„Smysl každé výchovy spočívá v tom, abychom pomohli vychovávanému získat osobní zkušenosti, které ho uschopní k samostatnému a sociálně zodpovědnému životu. Které vlastnosti k tomu patří, závisí zčásti na povaze jedince, zčásti na kultuře, v níž žije. Každá kultura sestává z určitého řádu životních podmínek, jimž se musí každý člověk přizpůsobit. Čím je nějaká kultura bohatší a komplikovanější, tím mnohostrannější jsou požadavky lidí, kteří v ní žijí“

Wolfgang Brezinka

POUŽITÁ LITERATURA

Prof. PhDr. Vladimír Jůva, DrSc., PhDr. Vladimír Jůva, Csc., Úvod do pedagogiky, nakl. PAIDO, Brno 1997